

3. Етнодомінуюча ідентичність, що фіксує таке ставлення самосвідомості і поведінки людини, коли не тільки національна ідентичність стає першочерговою з-поміж інших видів ідентичностей (громадянин, мати, батько), але й досягнення цілей, інтересів народу починає сприйматися як домінуюча цінність.

4. Етнічний фанатизм – ідентичність, у якій абсолютне домінування національних інтересів і цілей, часто ірраціонально сприйнятих, супроводжується готовністю йти за них на будь-які жертви і дії.

5. Етнічна індеферентність – байдужість людей до проблем національності і міжетнічних стосунків, до цінностей свого та інших народів, люди вільні від норм і традицій, на їхню поведінку не впливає ні їх власна національна приналежність, ні національність інших.

6. Етніцизм у формі космополітизму, що виступає запереченням національності та етнокультурних цінностей.

7. Амбівалентна, невиражена, а інколи «подвоєна» чи навіть «потроєна» ідентичність. Такий тип національної ідентичності достатньо поширений у національно змішаному середовищі.

Окрім цього форми вияву національної ідентичності залежать від національного оточення індивіда і конкретного народу. Так, поліетнічне середовище дасть більше можливостей для отримання знань про особливості «своєї» та «інших» національних груп. У такому випадку можливі два «крайні» варіанти розвитку національної ідентичності.

Перше: чітко виражена ідентифікація тільки зі своєю національною групою, котра інколи пов'язується з тенденцією до сепаратизму.

Друге: вияв ідентичності з іншою національною групою, котра призводить до асиміляції, до прийняття норм, звичаїв, мови чужої групи, аж до повного розчинення у ній.

Отже, ідея глобальної справедливості являє собою «мета-принцип» – вимогу, яка визначає структуру суспільних відносин та політичних дій і виводиться в кожний історичний період з урахуванням існуючих умов [4, с. 224].

Таким чином, це свідчить про те, що ідея глобальної справедливості, яка сьогодні становить зміст глобального інтересу, висуває стандартизовані вимоги до умов розвитку світу, які для однієї держави можуть бути прийнятними, а для іншої – ні. Точніше кажучи, те, що для однієї держави буде мати ознаку глобальної справедливості, для іншої може виявитись глобально несправедливою.

Зокрема, головним показником отримання національної ідентичності є патріотизм. Це почуття любові, поваги до своєї батьківщини, культури, традицій, мови, наділений надзвичайно потужною консолідуючою силою і є основою збереження нації та національної ідентичності. Це особливо важливо сьогодні, у сучасному світі глобалізації та інтеграції.

Список використаних джерел

1. Гелнер Е. Нації та націоналізм / Національна ідентичність: Хрестоматія / Т. Воропай (упоряд.). – Харків: Крок, 2002. – 316 с.
2. Мартьянов В. Строительство политической нации и этнонационализм / Київ «Логос» – 2006. – №2 (53).
3. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Б. Андерсон. – К.: Критика, 2001. – 272 с.

4. Сміт Е. Національна ідентичність / Е. Сміт; [пер. з англійської П. Тарашука]. – К.: Основи, 1994. – 224 с.

5. Красницька Г. М. Міжнародний етикет та його роль у веденні переговорів // Гілея: науковий вісник. – 2016. – №115. – С.189–191.

References

1. Gelner E. Nacii' ta nacionalizm / Nacional'na identychnist': Hrestomatija / T. Voropaj (uporjad.). – Harkiv: Krok, 2002. – 316 s.
2. Mart'janov V. Stroitel'stvo politicheskoi nacii i jetnonacionalizm / Kyi'v «Logos» – 2006. – №2 (53).
3. Anderson B. Ujavleni spil'noty. Mirkuvannja shhodo pohodzhennja j poshyrennja nacionalizmu / B. Anderson. – K.: Krytyka, 2001. – 272 s.
4. Smit E. Nacional'na identychnist' / E. Smit; [per. z anglijs'koi P. Tarashhuka]. – K.: Osnovy, 1994. – 224 s.
5. Krasnic'ka G. M. Mizhnarodnyj etyket ta jogo rol' u vedenni peregovoriv // Gileja: naukovyj visnyk. – 2016. – №115. – S.189–191.

Krasnitska H. M., candidate of historical sciences, assistant professor of philosophy and economic theory, Vinnytsia trade and economic institution of KNTEU (Ukraine, Vinnytsya), krasnitska-am@ukr.net

Globalization of national identity

The article substantiated the relation of processes of globalization to national identity and the problematic influence of social and political changes on its stability. The peculiarities and also the actual theme of globalization in business relations are explored.

Keywords: national identity, nation, globalization, identity, national interest, national ideas, globalization processes, patriotism.

* * *

УДК 323.2

Радько П. Г.,

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри політекономії,
Полтавський національний педагогічний
університет ім. В. Г. Короленка
(Україна, Полтава), almazny@ukr.net

Приходько С. М.,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політекономії,
Полтавський національний педагогічний
університет ім. В. Г. Короленка
(Україна, Полтава), almazny@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ ЗА УМОВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Розглядаються проблеми форм політичної участі громадян в постіндустріальному суспільстві. Система електронної демократії надає політичній участі більші можливості щодо впливу громадськості на владу. Електронна участь робить такий вплив більш ефективним і результативним, оскільки забезпечує постійний зв'язок громадян з владою. Це дозволяє краще контролювати її. Розширення політичної участі дозволяє подолати відчуженість громадян від політичних процесів. Електронна участь підвищує рівень обґрунтованості при прийнятті рішень. Людина за цих умов глибше обмірковує сутність та наслідки своїх дій. Політична участь забезпечує справжню демократичність політичних процесів.

Ключові слова: політична участь, електоральна участь, електронна демократія, електронна участь, конформізм, раціональний вибір.

На сучасному етапі розвитку людства постала необхідність вдосконалення механізмів функціонування політичної сфери. Насамперед це стосується розширення можливостей впливу громадськості на владу. Значних змін потребує модель представницької демократії, оскільки вона має значні недоліки щодо

суспільного контролювання влади. Сутність політики істотно змінилася, і її соціальний простір розширився. Зростає значення інформації, збільшуються її обсяги та рівень інформованості людей, тому вони не можуть просто залишатися пасивними споживачами політичних послуг та сторонніми спостерігачами у політиці. Існує об'єктивна потреба їх більшого залучення до політичних процесів. Взагалі йдеться про істотний перегляд існуючих та встановлення нових принципів взаємодії між владою і суспільством як рівноправних партнерів, оскільки це більшою мірою відповідає сучасним реаліям.

Сучасні інформаційно–комунікаційні технології, насамперед мережа Інтернет, суттєвим чином трансформували зміст і структуру політичних процесів. За їх допомогою є реальна спроможність розширити можливості взаємодії громадян з владою. Це стосується, зокрема, обговорення проблем суспільного життя, ініціювання та прийняття владних рішень, обрання представницьких органів і посадових осіб, здійснення контролю за їх діяльністю і висловлювання їм довіри чи недовіри. В такий спосіб повніше забезпечуються зворотній зв'язок між громадянами і владою, а також встановлюються більш дієві механізми її відповідальності. Реалізація цих напрямів забезпечується шляхом застосування інформаційно–комунікаційних технологій у політичних процесах. Відповідні можливості надає система електронної демократії.

Проблеми функціонування політичної сфери в контексті реалізації принципів електронної демократії знаходяться в центрі уваги багатьох учених. Серед найбільш значущих робіт з цього приводу слід відзначити публікації С. Кліфта [10], Ю. Ірхіна [3], О. Курочкіна [5]. Сутність політичної поведінки в сучасних умовах докладно розглядається у дослідженнях Р. Даля [2], В. Климончука [4], У. Міллера [6], С. Патрушева [8], Г. Пушкарьовой [9]. Проте, варто зазначити, що більшість ґрунтовних робіт потребують механізми політичної участі громадян за допомогою інформаційно–комунікаційних технологій сучасного суспільства. Також є потреба здійснити аналіз можливих переваг такого типу участі.

В основі суспільного виробництва сучасного періоду лежать інтелектуальні технології, знання, інформація. Це сприяє суттєвому підвищенню загального освітнього та інтелектуального рівня людей, зростанню їх інформованості про загальноосвітні і внутрішньодержавні події. Зазначені специфічні властивості сучасної епохи зумовлюють потребу змін у політичній сфері і, зокрема, системі державного управління. З цього приводу один із творців теорії постіндустріального суспільства Д. Белл наголошував, «взаємодія між суспільною структурою і політичним порядком стає однією з головних проблем влади в постіндустріальному суспільстві» [1, с. 17]. Така взаємодія потрібно здійснювати на принципі, що держава і суспільство мають виступати повноправними партнерами у вирішенні існуючих проблем. Без поєднання зусиль влади і громадськості неможлива повноцінна державна політика. Тобто, чітко сформувалася нагальна потреба збільшення впливу громадян на реалізацію політики, а саме, забезпечення їх максимально можливої участі в розробці і навіть прийнятті владних рішень.

В контексті обговорення процесів функціонування політики в умовах сьогодення досить цікавими, на нашу

думку, є основні висновки, зроблені за результатами роботи XXIII Всесвітнього конгресу Міжнародної асоціації політичної науки у 2014 р. Найбільш значущими з точки зору аналізу вказаної проблеми слід відзначити такі. Внаслідок збільшення фрагментації політичних, соціальних та економічних систем суттєво ускладнюються управлінські функції в суспільстві. Їх повноцінне здійснення потребує глобального, всеохоплюючого та багаторівневого підходу: від місцевої громади до міжнародного співтовариства. Різноманітність цінностей, поглядів і форм поведінки, виявлених окремими особами і групами, створює широкий попит на їх включення та участь у політичному житті [11].

Водночас існують певні підстави, які суттєво звужують участь громадян, що створює серйозну загрозу демократичним процесам. Зростає ризик погіршення демократичної якості політичних систем внаслідок зростання впливу і здібності приймати рішення з боку техніко–адміністративних та технократичних експертів [11]. Сутність цього явища полягає ось у чому. Паралельно з тим, що розширюється соціальний простір політики, вона потроху стає досить привабливим бізнесом. Сформувався значний прошарок політичних «експертів», «технологів», які ніби аналізують політичні процеси, а фактично нав'язують людям своє, (а може і не своє) бачення їх розвитку. Стає незрозумілим, хто в нас реально творить політику. Виникає суперечність між зростанням попиту на широку участь громадян в політиці та створенням штучних перепон для цього у вигляді зазначеної псевдоаналітики.

Ще однією характеристикою сучасних політичних систем є мінімальні можливості громадян впливати на політичні процеси, зокрема, на діяльність владних органів. Складається парадоксальна ситуація, коли є об'єктивна потреба розширювати такий вплив, а реальні механізми для цього не достатні. Передусім щодо громадського контролю за діями влади. Її взаємодія з громадянами обмежується виборами. А у міжвиборчий період політики діють фактично на власний розсуд. Та й взагалі слід говорити про відсутність дієвих механізмів зворотного зв'язку між прийнятими владними рішеннями і реакцією суспільства на них. Це має наслідком відчуження громадськості від влади. В цьому власне і полягає головний недолік системи представницької демократії. Отже, необхідно надати існуючим формам політичної участі нового змісту та урізноманітнити їх для того, щоб люди мали можливість ефективніше впливати на владу.

Повноцінна участь громадян у політичних процесах (в тому числі владних) в сучасних умовах забезпечується за допомогою системи електронної демократії. Для того, щоб краще визначити її сутність, потрібно насамперед розмежувати її з поняттям «електронного уряду». Він характеризується як «електронна інфраструктура державного і муніципального управління, що включає спеціалізовану комплексну систему взаємодії структур виконавчої влади, громадян, організацій громадянського суспільства і бізнес–структур за допомогою Інтернету» [3]. При цьому варто зазначити, що функціонування електронного уряду пов'язане з оперативним наданням громадянам адміністративних послуг через сучасні комунікаційні системи. Звичайно, цим забезпечується відкритість, інформаційну прозорість і доступність у

роботі управлінських структур. Електронна демократія є ширшим поняттям і включає широкий комплекс політичних відносин, основу якого складає «використання інформаційних технологій для розширення можливостей кожного громадянина щодо політичної участі» [10]. А саме, щодо визначення та обговорення проблем суспільного життя, сприяння прийняттю відповідних політичних рішень, формування представницьких органів і посадових осіб державної влади та місцевого самоврядування, здійснення контролю та висловлювання свого ставлення щодо їх діяльності.

Взагалі політична участь на основі інформаційно-комунікаційних технологій є смислоутворюючим складником електронної демократії. Про це йдеться у щорічних Оглядах ООН з електронного урядування. Вона характеризується як процес «залучення громадян за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій до участі в політиці і прийнятті рішень для того, щоб зробити державне управління спільним і дорадчим, а також для досягнення загальнозначущих цілей» [12]. Рівень такого залучення громадян, на думку авторів Огляду, безпосередньо визначає соціальну спрямованість електронного урядування. Тобто, електронна участь робить «електронну демократію» дійсною демократією. Інакше все перетвориться на просте надання окремих послуг і консультацій тільки в електронному режимі.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології «змінюють структуру політичної участі, доповнивши спектр традиційних форм участі принципово новими. В підсумку було створено такий феномен як «електронна участь», поняття яке включає різні напрями та форми участі он-лайн» [5, с. 18]. Це явище є досить складним і багатоаспектним. Його головну сутність доцільно сформулювати так. Це – «технологічно опосередкована, орієнтована на політичний процес взаємодія громадян (їх асоціацій) один з одним, з їх обраними представниками і урядом на основі розширення і поглиблення політичної участі» [5, с. 19]. У новому вигляді набули поширення такі різновиди участі: електронне голосування, інтернет – кампанії на підтримку певних проектів, політичний дискурс, прийняття політичних рішень, електронні консультації, подача петицій, громадський контроль за діяльністю влади, форуми для обговорення різних проблем. Як бачимо, традиційним формам політичної участі надаються зовсім інші якості та зміст.

Найбільшої уваги заслуговує такий тип участі як електронне голосування. За його допомогою громадяни отримують можливість здійснити своє волевиявлення в будь-якому місці. Це дозволяє проголосувати у зручний час і знижує витрати на організацію виборчого процесу. Щоправда, є і противники такої системи. Як аргумент проти її застосування вони роблять наголос на недостатній комп'ютерній грамотності людей, неможливості гарантувати повну безпеку для захисту баз даних виборців та підсумків голосування. Зрозуміло, що такі загрози існують. Але ж треба з чогось починати. На загальнонаціональному рівні масове застосування електронного голосування поки що малоймовірно. Проте на місцевому рівні воно цілком реальне для впровадження. Насамперед йдеться про обрання органів місцевого самоврядування.

До того ж голосування у телекомунікаційних мережах дає можливість вирішувати інші важливі завдання. В

цей спосіб можна брати повноцінну участь в розгляді численних суспільних проблем. Так вдасться забезпечити більш менш представницький рівень такого обговорення. Звичайно, що при цьому необхідно розробити механізми підрахунку результатів опитування, щоб вони обов'язково були враховані при прийнятті відповідних рішень. По-друге, в нашому суспільстві завжди гостро стоять проблеми здійснення громадського контролю за діями владних посадовців та їхньої відповідальності перед громадськістю. Система електронного голосування дає можливість громадянам контролювати діяльність органів влади, депутатів, окремих посадових осіб в постійно діючому он-лайн режимі. Через певний час після виборів люди можуть висловити своє ставлення до діяльності конкретного посадовця. Причому навіть не залишаючи свого помешкання. Дуже важливо здійснювати такий контроль саме у міжвиборчий період. А електронне голосування дозволяє робити його фактично безперервним. Аналогічним чином можна проводити і відкликання депутатів, якщо вони втратили довіру своїх виборців. Наявність постійного живого спілкування громадян з політиками також сприятиме постійному відстеженню основних суспільних потреб для їх подальшого розв'язання.

Електронне голосуванням, на думку авторів, сприятиме вирішенню ще однієї вагомого завдання, пов'язаного з народним волевиявленням не лише під час виборів, а й обговорення різних проблем. При аналізі будь-яких форм політичної участі, включаючи електоральну, важливе значення при цьому має з'ясування мотивів, які орієнтують на певну дію. Загальновідомо, що всі виборчі технології спрямовані на сформування у потенційного виборця певної мотивації. Часто під різними зовнішніми впливами людина може змінити своє ставлення щодо вибору. Тому необхідно створити всі умови, щоб така мотивація була раціонально обґрунтована і відображала справжні погляди громадян, а людина не піддалася впливові так званих «політтехнологів».

У цьому контексті значний інтерес представляє питання формування мотивів політичної участі. Відповідно до різноманітних досліджень, вибір «формується на перетині, з одного боку, особистих намірів, особистого знання і індивідуальних уподобань виборця, а з іншого – того інформаційного впливу, який створюється його оточенням» [9, с. 120]. Питання полягає в тому, який з цих двох чинників переважатиме. На цій підставі виділяється дві моделі мотиваційних впливів з умовними назвами: конформістська та раціонального вибору. Перша передбачає умовно вільний вибір людини. Адже при цьому вона зазнає суттєвого зовнішнього інформаційного впливу, свого найближчого оточення тощо. Спрацьовує певний конформістський підхід – «бути як усі». Причому не важливо за кого голосуєш, владу, опозицію чи технічного кандидата. Внутрішня мотивація кудись втрачається. Людина, яка вагається, може піддатися тим думкам, які поширюються на виборчих дільницях. Де й дівається її струнка система обґрунтування стосовно свого волевиявлення. Голосування є своєрідною реакцією на зовнішні подразники. Ну а потім, коли обраний кандидат, (неважливо, президент, депутат, мер), найчастіше не виправдовує очікувань конкретного громадянина, останній стає активним критиком свого

обранця. До того важко сформулювати конкретні претензії, адже і попередня підтримка, і нинішня критика будуються на рівні емоційного сприймання дійсності. Така мотиваційна модель має місце за сучасної системи голосування, тобто, бюлетенями на виборчих дільницях.

Модель раціонального вибору є складнішою за своєю структурою і потребує інтелектуально вмотивованого підходу до свого вибору і подальшої оцінки діяльності владних посадовців. В його основі лежить обгрунтована і раціонально осмислена обробка інформації, що надходить ззовні, тобто, процес активної розумової діяльності, дозволяє людині не тільки розпізнавати передвиборну ситуацію і ідентифікувати її учасників, а й аналізувати їх заяви, оцінювати обіцянки, прогнозувати потенційні наслідки перемоги того чи іншого кандидата [9, с. 126]. За умов раціонального вибору, поведінка повністю відповідає справжнім перевагам індивіда [7, с. 263]. Щоб сформулювати обгрунтований пріоритет, потрібно зробити певні пізнавальні та інтелектуальні зусилля для адекватної обробки зовнішньої інформації. Саме модель раціонального вибору дає можливість забезпечити зважений підхід не тільки під час виборів, а й за інших форм політичної участі. В свою чергу у найбільш повному вигляді його здатне забезпечити саме електронне голосування.

Таким чином, система електронної демократії суттєво урізноманітнює і надає нового змісту різним формам політичної участі. Істотно посилюється їхня ефективність і результативність. Застосування її принципів дозволяє вирішити важливі завдання стосовно збільшення впливу громадян на функціонування усієї сфери політики. Громадянам надаються широкі права реалізовувати свої інтереси шляхом постійної взаємодії з органами влади. Причому вже на принципово нових засадах – безперервно функціонуючого зворотного зв'язку виборців зі своїми обранцями. Різноманітні форми електронної участі дозволяють підвищити рівень обгрунтованості свого вибору, коли людина керується власними переконаннями, а не піддається зовнішнім впливам. В такий спосіб реалізується ідеологія справжнього народовладдя, коли кожна людина отримує реальну можливість активної участі у вирішенні питань громадського життя.

Список використаних джерел

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Перевод с англ. / Д. Белл. – М.: Academia, 2004. – 788 с.
2. Даль Р. Проблемы гражданской компетентности [Elektronnyi resurs] / Р. Даль. – Режим доступу: <http://www.politnauka.org/library/teoria/dahl.php>
3. Ирхин Ю. «Электронное правительство»: зарубежный опыт и российские реалии. [Elektronnyi resurs] / Ю. Ирхин. – Режим доступу: http://ars-administrandi.com/article/Irhin_2009_1.pdf
4. Климончук В. Политична участь громадян України як вияв антропологічного виміру свободи / В. Климончук // Политичний менеджмент. – 2012. – №4–5. – С.72–80.
5. Курочкин А. В., Парфенова Ю. В. Электронное участие в структуре современного политического процесса / А. В. Курочкин, Ю. В. Парфенова // ПОЛИТЭКС. – 2015. – Т.11. – №4. – С.17–26.
6. Миллер У. Политическое поведение: вчера и сегодня / У. Миллер // Политическая наука: новые направления / Под ред. Р. Гудина и Х.–Д. Клингеманна. – Москва: Вече, 1999. – С.297–306.
7. Паппи Ф. Политическое поведение: мыслящие избиратели и многопартийные системы / Ф. Паппи // Политическая наука: новые направления / Под ред. Р. Гудина и Х.–Д. Клингеманна. – Москва: Вече, 1999. – С.262–280.

8. Патрушев С. Гражданская активность: институциональный подход (перспективы исследования) / С. Патрушев // Полис. – 2009. – №6. – С.24–32.

9. Пушкарёва Г. Изучение электорального поведения: контуры когнитивной модели / Г. Пушкарёва // Полис. – 2003. – №3. – С.120–131.

10. Clift S. E–Governance to E–Democracy: Progress in Australia and New Zealand toward Information–Age Democracy [Elektronnyi resurs] / S. Clift. – Режим доступу: <http://www.publicus.net/articles/aunzedem.html>

11. XXIII Всемирный конгресс международной ассоциации политической науки, Монреаль, 19–24 июля 2014 г. [Elektronnyi resurs]. – Режим доступу: <https://www.ipsa.org/events/congress/montreal2014/theme>

12. United Nations E–Government Survey 2014. E–Government for the Future We Want [Elektronnyi resurs]. – Режим доступу: https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014–Survey/E–Gov_Complete_Survey–2014.pdf

References

1. Bell D. Griadushchee postindustrialnoe obshchestvo. Perevod s anhl. / D. Bell. – М.: Academia, 2004. – 788 s.
2. Dal R. Problemy grazhdanskoï kompetentnosti [Elektronnyi resurs] / R. Dal. – Rezhym dostupu: <http://www.politnauka.org/library/teoria/dahl.php>
3. Irkhin Yu. «Elektronnoye pravitelstvo»: zarubezhnyi opyt y rossiyskiye realii [Elektronnyi resurs] / Yu. Irkhin. – Rezhym dostupu: http://ars-administrandi.com/article/Irhin_2009_1.pdf
4. Klymonchuk V. Politychna uchast hromadian Ukrainy yak vyiv antropologichnoho vymiru svobody / V. Klymonchuk // Politychny menedzhment. – 2012. – №4–5. – S.72–80.
5. Kurochkin A. V., Parfenova Yu. V. Elektronnoye uchastie v strukture sovremennogo politycheskogo protsessa / A. V. Kurochkin, Yu. V. Parfenova // POLITEX. – 2015. – Т.11. – №4. – С.17–26.
6. Miller U. Politicheskoe povedenie: vchera i segodnya / U. Miller // Politicheskaya nauka: novye napravleniya / Pod red. R. Gudina i Kh.–D. Klyngemanna. – Moskva: Vechе, 1999. – С.297–306.
7. Pappy F. Politicheskoe povedenie: mysliazhchye izbirateli i mnogopartiynye sistemy / F. Pappy // Politicheskaya nauka: novye napravleniya / Pod red. R. Gudina i Kh.–D. Klyngemanna. – Moskva: Vechе, 1999. – С.262–280.
8. Patrushev S. Grazhdanskaia aktivnost: institutsionalnyi podkhod (perspektivy issledovaniya) / S. Patrushev // Polis. – 2009. – №6. – С.24–32.
9. Pushkareva G. izucheniye elektoralnogo povedeniya: kontury kognitivnoy modeli / G. Pushkareva // Polis. – 2003. – №3. – С.120–131.
10. Clift S. E–Governance to E–Democracy: Progress in Australia and New Zealand toward Information–Age Democracy [Elektronnyi resurs] / S. Clift. – Rezhym dostupu: <http://www.publicus.net/articles/aunzedem.html>
11. XXIII Vsemyrnyi kongress Mezhdunarodnoi assotsiatsiyi politicheskoi nauki, Montreal, 19–24 iyulia 2014 h. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.ipsa.org/events/congress/montreal2014/theme>
12. United Nations E–Government Survey 2014. E–Government for the Future We Want [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014–Survey/E–Gov_Complete_Survey–2014.pdf

Radko P. G., Doctor of History, Professor, Political Economy Department, Poltava National Pedagogical University named after V. G. Korolenko (Ukraine, Poltava), almazny@ukr.net

Prykhodko S. M., Ph.D. in Political Science, Associate Professor, Political Economy Department, Poltava National Pedagogical University named after V. G. Korolenko (Ukraine, Poltava), almazny@ukr.net

The features of political participation in the conditions of e–democracy

The problem of the forms of political participation of citizens in postindustrial society is considered in the article. The system of e–democracy gives political participation greater opportunities for public influence on power. Electronic participation makes such influence more effective and productive, because it

provides constant communication between citizens and the authorities. This allows better control it. Expansion of political participation can overcome the alienation of citizens from political processes. Electronic participation increases the level of substantiality in decision-making. A person in these conditions deeply thinks about the nature and consequences of his actions. Political participation ensures real democracy in political processes.

Keywords: *political participation, electoral participation, electronic democracy, electronic participation, conformism, rational choice.*

* * *

УДК 341

Проноза І. І.,
кандидат політичних наук, докторант кафедри
політичних наук і права, старший викладач
кафедри політичних наук і права, ДЗ
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»
(Україна, Одеса), inna140379@ukr.net

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ВИЗНАЧЕННЯ

Розкриваються основні поняття інформаційної безпеки держави, досліджуються проблеми розуміння сутності інформаційної безпеки та її місце в системі національної безпеки. Аналізується поліваріантність визначення поняття інформаційної безпеки держави. Розглядаються особливості впливу процесів глобалізації на інформатизацію суспільства в сучасних умовах.

Ключові слова: *інформаційна безпека, національна безпека, інформація, інформаційний простір, інформаційне протиборство.*

В сучасних глобальних умовах інтеграції та жорсткої міжнародної конкуренції головним полем зіткнень та боротьби різноаспектних національних інтересів постає інформаційний простір. Новітні інформаційні технології надають можливість досягати реалізацію та функціонування державних інтересів не застосовуючи воєнних методів, ослабити, розхитати або навіть знищити конкуруючу державу, не використовуючи при цьому силові засоби, лише за умов, не усвідомлення цією країною дійсних та потенційних загроз негативних інформаційних впливів та не сформування і належного функціонування дієвої системи захисту і протидії цим викликам та загрозам.

Такі поняття як: інформаційне суспільство, інформаційна інфраструктура інформаційний простір та інформаційні ресурси, достатньо окреслюють певний стан, рівень і хід соціально-політичного, соціально-економічного, науково-технічного і культурного курсу держави. На сьогодні інформаційна складова, зокрема інформаційна безпека у всіх проявах, набуває дедалі більшої ваги і стає одним з найважливіших елементів забезпечення національної безпеки України, що і визначає її актуальність.

Аналіз науково-теоретичних та практичних джерел показало, що над зазначеною проблемою результативно працюють як вітчизняні так і зарубіжні вчені. Зокрема, слід виокремити у цьому контексті праці таких вчених, як: В. А. Авраменко, В. М. Брижко, В. К. Гасеський, Р. А. Калюжний, В. А. Ліпкан, А. А. Тер-Акопов, М. П. Хрипков, В. І. Ярочкін та ін. Проте у контексті ролі та місця інформаційної безпеки, дана тематика розроблена недостатньо, що й обумовило її вибір як предмета цього дослідження.

Мета статті – з'ясувати зміст поняття «інформаційна безпека», проаналізувати поліваріантність визначень інформаційної безпеки.

Так, одним із пріоритетних завдань державного управління та державної політики, є забезпечення реалізації державної інформаційної політики, дотримання інформаційної безпеки, створення системи вільного вироблення, поширення та отримання інформації, включаючи нормативно-правове та економічно-технологічне забезпечення діяльності засобів масової комунікації в межах єдиного національного інформаційного простору.

Закон України «Про інформацію» (ст.6) визначає, що державна інформаційна політика – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави з отримання, використання, поширення та зберігання інформації [11, с. 45].

Як зазначається, інтереси суспільства в інформаційній сфері мають полягати у забезпеченні інтересів особи у вказаній сфері, зміцненні демократії, створенні правової соціальної держави, досягненні і підтримці суспільної згоди, в духовному оновленні України, а інтереси держави – в створенні умов для гармонійного розвитку української інформаційної інфраструктури, для реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина в галузі отримання інформації і користування нею з метою забезпечення непорушності конституційного устрою, суверенітету і територіальної цілісності України, політичної, економічної і соціальної стабільності, в безумовному забезпеченні законності, розвитку рівноправної і взаємовигідної міжнародної співпраці.

Такий підхід обумовлений тим, що стан захищеності в сучасних умовах не є статичним, а, навпаки, вимагає постійного вдосконалення у зв'язку з глобальними викликами і загрозами, що виникають у наш час, їх незвичайно швидким розвитком, трансформацією, а саме: коли інформаційні технології нестримно розвиваються і приносять суспільству не лише користь, але і безліч проблем і використовуються, на превеликий жаль, і в злочинних цілях.

Інформаційна безпека, певно що, не є явищем найвищого порядку і може розглядатися тільки ґрунтуючись на парадигмі соціальної безпеки, з урахуванням її методологічних засад. Тому необхідним є з'ясування поняття «безпека» як базової категорії для дослідження інформаційної безпеки.

Слід зазначити, що наукові підходи «дисциплінарних» фахівців до осмислення інформаційної безпеки ґрунтуються саме на особливостях сприйняття поняття «безпека» різними галузями знань, зокрема:

– психологи розкривають її як відчуття, сприйняття і переживання необхідності в захисті життєво важливих потреб та інтересів людини;

– політологи – як властивість (якість) системи і результат діяльності низки систем і органів держави, а також сам процес діяльності, спрямованої на досягнення поставлених завдань щодо забезпечення захищеності особи, суспільства, держави;

– юристи (правники) – як систему встановлених законом правових гарантій захищеності особи й суспільства, забезпечення їх нормальної життєдіяльності, прав і свобод;

– філософи – як стан, тенденції розвитку й умови життєдіяльності соціуму та його структур, за яких